

BİLİM KÜLTÜR VE EĞİTİM

KARANLIK SALONDAN HİPERGERÇEKLİĞE: Sinemanın yeni teknolojik evreni

Okan ŞEKER

İKÜ Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü

Sinemanın doğuşundan bu yana teknolojiyle kurduğu ilişki, sanatın hem estetik hem de toplumsal boyutlarını köklü biçimde dönüştürmüştür. 1895'te Lumière Kardeşler'in Paris'teki ilk gösterimleriyle başlayan sinema serüveni, başlangıçta yalnızca teknik merak olarak görül-müş, ancak kısa sürede modern çağın en etki-li anlatı araçlarından biri hâline gelmiştir. Bu süreçte her teknolojik gelişme, sinemanın hem üretim yöntemlerini hem de izleyiciyle kurduğu bağı yeniden tanımlamıştır. Sessiz filmlerden sesli sinemaya, siyah-beyazdan renkli görüntülere, analog tekniklerden dijital devrime ve günümüzde yapay zekâ, sanal gerçeklik ile robotik sistemlerin kullanımına uzanan dönüşüm, teknolojinin sinema sanatının yaratıcı sınırlarını sürekli genişlettiğini göstermektedir. Her teknik yenilik, yalnızca yeni bir araç sunmakla kalmamış, aynı zamanda sinemanın estetik ufkunu ve toplumsal işlevini de köklü biçimde değiştirmiştir.

Tarihsel olarak bakıldığında teknoloji ile sanat arasındaki bu ilişki çift yönlüdür. Teknik yenilikler yeni estetik olanaklar sunarken, sanatçılar da bu olanakların sınırlarını zorlayarak sinema dilini dönüştürmüşlerdir. 1920'lerin Sovyet montaj sineması yalnızca kurgu tekniklerinde yenilik değil, aynı zamanda sinemanın düşünsel boyutunu derinleştiren bir estetik devrim olarak değerlendirilmiştir. Sergei Eisenstein'in "Potemkin Zırhlısı" (1925) gibi filmleri, montajın yalnızca sahneleri bir araya getiren teknik bir unsur olmadığını, aynı zamanda ideolojik ve duygusal etkiler yaratan bir anlatı aracı olduğunu göstermiştir. 1927'de "The Jazz Singer" ile başlayan sesli sinema dönemi, dramatik yapıyı köklü biçimde dönüştürmüştür; diyalogların, müziklerin, ses efektlerinin kullanımı sinemaya yeni bir gerçeklik katmanı eklemiştir. Renkli film teknolojisinin yaygınlaşmasıyla birlikte görsel estetik daha güçlü bir duygusal yoğunluk kazanmış, özellikle 1950'lerden itibaren Hollywood müzikallerinden epik tarih filmlerine kadar geniş bir yelpazede sinema dilini zenginleştirmiştir. 1990'lardan sonra hızla gelişen dijital teknolojiler ve bilgisayar destekli görsel efektler ise sinemanın temsil kapasitesini neredeyse sınırsız hâle getirmiş, Jurassic Park (1993) veya Matrix (1999) gibi filmlerle izleyici gerçek ile kurgu arasındaki sınırların bulanıklaştığı ye-

Sinemanın 130 yıllık yolculuğu, her teknolojik sıçramada hem estetik hem de toplumsal bir dönüşüm yarattı. Bugün yapay zekâ, sanal ve artırılmış gerçeklik ile robotik sistemler, sinemayı karanlık salondan çıkarıp izleyiciyi anlatının bir parçası haline getiriyor. Las Vegas'tan Venedik'e uzanan bu yeni sinema deneyimi, gerçeklik ve kurgu arasındaki sınırları yeniden tanımlıyor.

ni sinema deneyimiyle tanışmıştır. Günümüzde yapay zekâ, artırılmış gerçeklik ve robotik sistemler gibi teknolojiler de benzer şekilde sinemanın hem üretim süreçlerini hem de izleyiciyle kurduğu etkileşimi yeniden tanımlamaktadır.

The Wizard of Oz

Las Vegas'ta gerçekleştirilen The Wizard of Oz gösterimi, bu dönüşümün en dikkat çekici örneklerinden biridir. 1939 yapımı klasik film, burada yalnızca yeniden gösterilmemiş; devasa teknolojik altyapı sayesinde neredeyse yeniden inşa edilmiştir. 160.000 metrekaarelik LED paneller, 167.000 hoparlörden oluşan ses sistemi ve gelişmiş projeksiyon teknolojileri, filmi izleyicinin yalnızca gördüğü değil, mekânsal olarak da deneyimlediği bir olaya dönüştürmüştür. Artık sinema, karanlık bir salonda edilgen biçimde izlenen bir sanat formu olmaktan çıkarak, izleyiciyi çevreleyen ve ona fiziksel olarak da dokunan bir deneyime dönüşmektedir. Bu gösterim, teknolojinin yalnızca görsel-işitsel olanakları geliştirmekle kalmadığını, aynı zamanda anlatı ile izleyici arasındaki ilişkiyi de köklü biçimde değiştirdiğini kanıtlamaktadır.

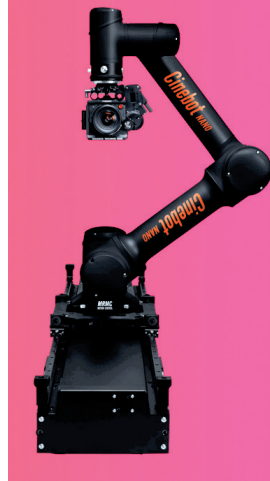
Benzer bir eğilim, Venedik Film Festivali'nin "Venice Immersivet" bölümünde sergilenen projelerde de gözlemlenmektedir. Doug Liman ve Edward Berger gibi yönetmenlerin çalışmaları, izleyiciyi öykünün dışında konumlanan pasif bir gözlemci olmaktan çıkarıp onu anlatının etkin bir öznesi hâline getirmektedir. "Blur", "On the Other Earth" ve "The Clouds are Two Thousand Meters Up" gibi yapımlar, sinema, performans sanatı ve dijital teknolojilerin birleşiminden doğan hibrit anlatı biçimlerini ortaya koymaktadır. Bu projeler, izleyici ile anlatı ara-

sındaki sınırları geçirgenleştirerek gerçeklik ve kurgu arasındaki ilişkileri yeniden tartışmaya açmaktadır. Jean Baudrillard'ın simülasyon ve hipergerçeklik kavramlarıyla ilişkilendirilecek bu tür deneyimler, sinemanın yalnızca bir temsil aracı değil, aynı zamanda gerçekliği dönüştüren ve yeniden üreten bir sanat formu hâline geldiğini göstermektedir.

Robotik sistemler

Teknolojinin etkisi yalnızca gösterim biçimleriyle sınırlı değildir; üretim süreçlerinde de köklü dönüşümler yaşanmaktadır. Mark Roberts Motion Control (MRMC) tarafından geliştirilen Cinebot Nano ve RPS-LT (Roaming Pedestal System) gibi robotik sistemler, sinema prodüksiyonlarında otomasyonun artan rolünü ortaya koymaktadır. Cinebot Nano, dokuz eksenli kompakt tasarımıyla bağımsız film yapımcılarına pratik çözümler sunarken, RPS-LT sistemi LIDAR tabanlı çarpışma önleme teknoloji-si ve teleprompter entegrasyonu gibi özelliklerle stüdyo prodüksiyonlarında hem güvenliği hem de esnekliği artırmaktadır. Bu tür sistemler, karmaşık kamera hareketlerini milimetrik hassasiyetle tekrar-lama imkânı ve-

rerek özellikle görsel efektlerle zenginleştirilmiş sahnelerde yaratıcı olanakları genişletmektedir. Böylece teknolojik yenilikler, yalnızca zaman ve maliyet açısından verimlilik sağlamakla kalmayıp, estetik ifade biçimlerini de dönüştürmektedir.

Sinemanın tarihinde teknolojik ilerlemelerin estetik devrimlerle el ele gittiği dikkate alındığında, günümüzde yaşanan bu gelişmelerin yalnızca teknik değil, aynı zamanda sanatsal bir kırılma noktası olduğu söylenebilir. Sesli sinema yeni dramatik formlar yaratmış, renkli film görsel estetiği dönüştürmüştür, dijital teknolojiler ise sinemanın temsil kapasitesini olağanüstü biçimde genişletmiştir. Bugün yapay zekâ destekli kurgu yazılımları, robotik kamera sistemleri ve çok boyutlu gösterim teknolojileri, benzer bir dönüşümü hem üretim hem de gösterim aşamalarında gerçekleştirmektedir.

Sinema, teknoloji ile kurduğu bu yeni ilişki sayesinde yalnızca anlatı biçimlerini değil, izleyici deneyimini de köklü bir biçimde yeniden tanımlamaktadır. Las Vegas'taki dev ölçekli gösterimler, Venedik Film Festivali'ndeki deneyimsel projeler ve robotik prodüksiyon teknolojileri, sinemanın geleceğine dair estetik, felsefi ve teknik tartışmaları derinleştirmektedir. İzleyici ile anlatı arasındaki sınırlar giderek daha geçirgen hâle gelirken, sinema geçmişten devraldığı anlatı geleneğini korumakla birlikte teknolojinin sunduğu imkânlarla daha etkileşimli, çok katmanlı ve deneyim odaklı bir sanat formuna evrilmektedir. Bu evrim, sinemanın yalnızca bir eğlence biçimi değil, aynı zamanda teknolojik ve kültürel yeniliklerin kesişim noktasında yer alan dinamik bir ifade alanı olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır.